

Political Philosophy on Anarchism in Daoist Philosophy: A Scoping Review Study in the Past 40 Years

Denpong Saenkum¹ and Homhuan Buarabha^{2*}

¹ Ph.D. Student, Program in Eastern Philosophy and Religion, Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University, Thailand

² Department of Humanities, Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: bhomhu@kku.ac.th

ABSTRACT

The objective of this research is to focus on studying and reviewing the scope of research related to the political philosophy of Taoist philosophy concerning anarchism. We aim to identify gaps in the existing research, including research questions on the political philosophy of Daoist anarchism that should be pursued in the future. We utilize a research method known as a Scoping Review, following the framework developed by Hilary Arksey and Lisa O'Malley (2005). The five-step framework serves as a guide for conducting and analyzing data in this research. The review encompasses the period from 1983 to 2023. The research findings indicate that there have been 12 studies on the topic of anarchism and Taoist philosophy. The most extensively studied aspect is the use of Western philosophical principles in political philosophy to support the notion that Taoist philosophy is anarchistic. Furthermore, all of these studies employ an analytic philosophy approach. However, this research reveals that the understanding of anarchism in Taoist philosophy has not been conclusively established. Therefore, the researcher suggests conducting a phenomenological study of Taoist philosophy, followed by an analytic philosophical approach, to further advance philosophical research on Taoist anarchism in a more comprehensive manner.

Keywords: Daoist Philosophy, Anarchism, Political Philosophy, Chinese Philosophy, Scoping Review

ปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋า: การศึกษาปริทัศน์ขอบเขตงานวิจัยในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา

เด่นพงษ์ แสนคำ¹ และ หอมหวล บัวระภา^{2*}

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

² สาขาวิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: bhomhu@kku.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นศึกษาขอบเขตของงานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋าวงศ์อนาธิปไตย ทั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งหมายที่จะได้มาซึ่งช่องว่างงานวิจัยรวมไปถึงโจทย์ในการวิจัยทางปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋อในอนาคตที่ควรจะดำเนินการต่อ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบการศึกษาปริทัศน์ขอบเขตงานวิจัย (Scoping Review) ตามกรอบแนวคิดของ Hilary Arksey and Lisa O'Malley (2005) ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบ 5 ขั้นตอนดังกล่าวเป็นกรอบในการดำเนินการและการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ โดยทำการทบทวนในช่วงปี 1983 – 2023 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ในช่วงที่ผ่านมาการศึกษาอนาธิปไตยกับปรัชญาเต๋า 12 เรื่อง โดยประเด็นที่ศึกษามากที่สุดคือ การใช้หลักการทางปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋อตะวันตกในการสนับสนุนว่าปรัชญาเต๋อเป็นอนาธิปไตย และงานทั้งหมดนี้ใช้วิธีการแบบปรัชญาวิเคราะห์ (Analytic Philosophy) ผลการวิจัยครั้งนี้ยังชี้ให้เห็นว่างานวิจัยเกี่ยวกับอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋ายังไม่เป็นที่สรุปอย่างชัดเจน ผู้วิจัยได้เสนอให้มีการศึกษาปรัชญาเต๋อด้วยวิธีวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยาแล้วจึงใช้วิธีวิทยาแบบปรัชญาวิเคราะห์ เพื่อจะทำให้การวิจัยทางปรัชญาจีนได้รับการดำเนินการอย่างที่จะควรจะเป็นต่อไป

คำสำคัญ: ปรัชญาเต๋า, อนาธิปไตย, ปรัชญาการเมือง, ปรัชญาจีน, การทบทวนขอบเขตงานวิจัย

© 2024 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

นักวิชาการทางด้านปรัชญาจีนยอมรับโดยทั่วไปว่า ปรัชญาจีน (Chinese Philosophy) เกิดขึ้นในสมัยสงครามระหว่างรัฐในปลายราชวงศ์โจวหรือที่เรียกกันว่า ยุคชุนชิว และ ยุคจั้นกั๋ว ก่อนจะสิ้นสุดราชวงศ์โจวในช่วงเวลาประมาณ 1,122–221 ปีก่อนคริสตกาล ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นักคิดต้องแสวงหาทางเลือกให้กับชีวิต โดยเฉพาะการออกไปจากรัฐและแสวงหาอาชีพและถิ่นฐานใหม่ ประกอบกับความวุ่นวายที่ไม่อาจจบลงได้ง่ายๆ นี้ ทำให้เกิดกลุ่มนักปราชญ์และนักวิชาการขึ้น การเกิดขึ้นของกลุ่มเหล่านี้ก็เพื่อสนองต่อความต้องการในสังคมที่ต้องการแสวงหาทางเลือกที่จะทำให้สังคมวุ่นวายอย่างยาวนานอยู่นั้นได้ยุติความวุ่นวายลง ด้วยเหตุนี้ปรัชญาจีนจึงมีจุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งคือการมุ่งไปที่แนวทางสำหรับการเมืองการปกครอง นั่นก็คือการให้คำแนะนำทางการเมือง และเหตุนี้เองปรัชญาจีนจึงมีลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นปรัชญาการเมืองอย่างเห็นได้ชัด ดังที่ Karyn L. Lai (2008) กล่าวถึงจุดเน้นในการอภิปรายและการถกเถียงของปรัชญาจีนในขณะนั้นว่า “การอภิปรายส่วนใหญ่เน้นเรื่องคุณธรรม สังคม การเมือง และธรรมาภิบาล” ด้วยเหตุนี้เองนักปรัชญาที่เกิดขึ้นในจีนจึงเป็นกลุ่มที่พยายามเสนอทัศนะให้กับผู้ปกครอง ทำให้พวกเขามีบทบาทโดดเด่นอย่างมากในการเสนอแนวทางแก้ปัญหาความวุ่นวายให้กับกษัตริย์ บทบาทดังกล่าวมีมากถึงขนาดที่ว่านักปรัชญามีบทบาทยิ่งกว่ารัฐมนตรีในรัฐก็ได้ (Hsu, 1965) แต่การเสนอมุมมองทางการเมืองของพวกเขาไม่ได้ปฏิเสธหลักการทางปรัชญาพื้นฐาน ดังนั้นในแง่หนึ่งการสร้างหลักการทางปรัชญาการเมืองขึ้นมาได้ นักปรัชญาจีนเหล่านี้ก็ไม่ได้ปฏิเสธรากฐานทางความคิดดั้งเดิมที่มีมาก่อน ทว่าพวกเขาได้ถือเอารากฐานวิธีคิดเป็นกรอบพื้นฐานในการสร้างปรัชญาจีนขึ้นมาและจากนั้นจึงนำไปสู่การสร้างหลักการทางปรัชญาการเมืองในที่สุด ปรัชญาจีนจึงแยกได้ 2 อย่างดังที่ Liu JeeLoo (2006) อภิปรายเอาไว้ นั่นคือ ปรัชญา

จีนประกอบด้วยปรัชญาและจริยธรรมทางสังคมการเมือง โดยเฉพาะการกำหนดความสัมพันธ์ของจริยธรรมและการเมืองให้เข้ากันได้กับจักรวาลวิทยา

ปรัชญาที่โดดเด่นในการวางรากฐานทางจริยธรรมจากหลักการทางจักรวาลวิทยาหรืออภิปรัชญาคือปรัชญาสำนักเต๋า แม้จะมีนักปรัชญาสำนักอื่นๆ พยายามวางรากฐานทางปรัชญาของตนเองอย่างมั่นคงก่อนเป็นอันดับแรกก็ตาม แต่สำหรับปรัชญาเต๋าก็มีความชัดเจนและโดดเด่นในการเสนอรากฐานทางจักรวาลวิทยาและอภิปรัชญาที่ชัดเจนมากที่สุด โดยหลักการทางปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋ามาจากแนวคิดเรื่องอู่เหว่ย ซึ่งเป็นหลักการทางปรัชญาการเมืองที่ถูกออกแบบและวางรากฐานมาจากหลักการของเต๋า คำว่าอู่เหว่ยแปลว่าไม่กระทำการ ไม่ดำเนินการ โดยนัยของความหมายนี้มิใช่วางเฉยโดยไม่สนใจอะไรเลย แต่ก็คือการอย่าเข้าไปยุ่งเกี่ยวหากสิ่งต่างๆ ดำเนินกันไปตามวิถีของมันดีแล้ว ซึ่งไม่ได้หมายความว่าไม่ทำอะไรและว่างเปล่าเฉยๆ หากแต่เป็นการกำกับดูแลแบบไม่กำหนดและกระทำการให้สิ่งต่างๆ สำเร็จเสร็จสิ้นลงได้ (Graham, 1989) ดังปรากฏในเต๋าเต๋อจิงบทที่ 37 ที่ว่า “เต๋าไม่เคยกระทำ แม้กระนั้นทุกสิ่งทุกอย่างก็ลุล่วง...” (เหลาจื๋อ, 2562) นอกจากนี้ยังปรากฏในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงบทที่ 57 ว่า “ข้าพเจ้ามิได้กระทำ ราษฎรก็ปรับปรุงตนเอง ข้าพเจ้าตั้งต้นในความสงบ ราษฎรก็ประพฤติตนถูกต้อง ข้าพเจ้าไม่เข้ายุ่งเกี่ยว ราษฎรก็ร่ำรวย ข้าพเจ้าไร้ความทะยานอยาก ราษฎรก็มีความสามัคคีซื่อสัตย์” (เหลาจื๋อ, 2562) จากตัวบทข้างดังกล่าวของคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญที่ว่าผู้ปกครองที่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวแทรกแซงกับประชาชน จะส่งผลให้เกิดระเบียบแบบแผนที่ดีงาม และยังสะท้อนท่าทีของความเป็นปกติวิสัย (spontaneity) ของสภาวะการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาวะการณ์ทางสังคมที่ปกติดีอยู่แล้ว และไม่ควรมีการเข้าไปจัดการหรือแทรกแซง อุดมคติดังกล่าวมีนักปรัชญาจีนสมัยใหม่เสนอว่ามันมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับรูปแบบของการปกครองแบบอนาธิปไตย เพราะประชาชนจะต้องไม่ถูกควบคุมและไม่ถูกแทรกแซง ตามอุดมคติของอนาธิปไตยที่ปฏิเสธการถูกบังคับหรือการถูกกดขี่ลงไป (Bates, 2017) ไม่ว่าการกดขี่นั้นจะเป็นไปด้วยอำนาจทั้งทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

ปัญหาที่คือว่า เนื่องจากความชัดเจนในการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการวิเคราะห์หลักการและทฤษฎีทางการเมืองของปรัชญาเต๋านั้น ยังไม่อาจจะสามารถบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนว่าปรัชญาเต๋านำเสนอหลักการทางการเมืองอย่างไร และเมื่อกล่าวถึงปรัชญาเต๋า เราจะสามารถกล่าวอ้างคุณลักษณะทางการเมืองแบบใดได้ ปัญหานี้ทำให้เท่าที่เชิงทฤษฎีการเมืองที่อาจจะมียุ่แล้วในปรัชญาเต๋าก็จะไม่อาจจะถูกเปิดขึ้นมาอย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงจะกลับไปทบทวนงานศึกษาที่ใช้กรอบคิดแบบอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋าเป็นจุดตั้งต้น ซึ่งข้อเสนอเรื่องอนาธิปไตยของเหลาจื๋อถูกเสนอขึ้นอย่างชัดเจนครั้งแรกโดย Liang Qichao ในหนังสือ History of Chinese political thought during the early Tsin period ซึ่งถือว่าเป็นการนำเอาปรัชญาจีนได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับปรัชญาตะวันตกมากขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 (Zhongjiang, 1998; Chi-Chao, 1930) และนี่ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดพื้นที่ของการตีความปรัชญาเต๋าด้วยกรอบวิธีคิดแบบตะวันตกขึ้นมาใหม่อีกครั้ง โดยเฉพาอย่างยิ่งบทความล่าสุดที่ตีพิมพ์เมื่อปี 2023 เรื่อง The Laozi and Anarchism ได้นำเสนอประเด็นสำคัญทางปรัชญาว่าด้วยอนาธิปไตยของเหลาจื๋อซึ่งเป็นหนึ่งในนักคิดทางด้านปรัชญาเต๋า ประเด็นหลักของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ผู้วิจัยต้องการศึกษาทบทวนงานวิจัยและงานวิชาการเกี่ยวกับการศึกษาตีความว่าปรัชญาเต๋าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่ และเป็นไปในลักษณะอย่างไรจากการศึกษาที่ผ่านมา การศึกษาทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้จะทำให้เห็นประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับสองประการ ซึ่งเป็นประโยชน์หลักในทางวิชาการสำหรับปรัชญาจีน ประการแรกคือการศึกษาครั้งนี้จะชี้ให้เห็นช่องว่างทางวิชาการเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋าด้วยอนาธิปไตย และประการที่สองผู้วิจัยมองว่าเราจะสร้างโจทย์การวิจัยและแนวทางพัฒนาต่อยอดการประยุกต์การวิจัยว่าด้วยปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋าด้านลำดับต่อไป ดังนั้น การศึกษาปริทัศน์ขอบเขตงานวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้เห็นถึงงานวิจัยปรัชญาจีนในโลกวิชาการได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ มุ่งเน้นศึกษาทบทวนขอบเขตของงานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋าด้วยอนาธิปไตย ทั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งหมายที่จะได้มาซึ่งช่องว่างงานวิจัยรวมไปถึงโจทย์ในการวิจัยทางปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋านในอนาคตที่จะดำเนินการต่อ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยแบบการศึกษาปริทัศน์ขอบเขตงานวิจัย (Scoping Review) โดยการศึกษาด้วยวิธีการดังกล่าวนี้เป็นการสำรวจอย่างกว้างๆ เกี่ยวกับหัวข้อที่สัมพันธ์กับประเด็นที่ผู้ศึกษาสนใจ (Peters, et al., 2015) วิธีการดังกล่าวนี้เป็นวิธีการทำแผนที่แนวคิดสำคัญที่สนับสนุนขอบเขตของการวิจัย โดยมีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้ (Arksey & O'Malley, 2005)

1. ขั้นตอนการระบุคำถามของการวิจัย

การระบุคำถามของการวิจัยเป็นการกำหนดคำถามที่เราต้องการทราบจากการทบทวนขอบเขตของการวิจัย โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดคำถามไว้ 3 คำถาม คือ

1.1 แนวโน้มการศึกษาปรัชญาการเมืองว่าด้วยอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา (จากปี 1983-2023) มีแนวโน้มอย่างไรบ้าง

1.2 ประเด็นเกี่ยวกับอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าที่มีการศึกษามากที่สุดคือประเด็นใด และประเด็นที่มีการศึกษาน้อยที่สุดคือประเด็นใด

1.3 วิธีการศึกษา แนวทางการศึกษา กรอบแนวคิดในการศึกษา และผลลัพธ์ของการศึกษาปรัชญาการเมืองว่าด้วยอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าเป็นอย่างไร

2. ขั้นตอนการกำหนดการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ในการกำหนดการศึกษาที่เกี่ยวข้องครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของงานศึกษาตั้งแต่ปี 1983-2023 ซึ่งรวมทั้งสิ้นเป็นเวลา 40 ปี โดยคัดเลือกจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และคัดเลือกจากฐานข้อมูลของสำนักหอสมุดของมหาวิทยาลัยขอนแก่น การสืบค้นจากสำนักหอสมุดสืบค้นด้วยการค้นหาวารสารและงานวิจัยหรืองานวิชาการที่สำคัญด้วยมือ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะป้องกันการตกหล่นและขาดหายไปของฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้หากมีการค้นพบว่ามีวารสารหรืองานวิชาการอื่นๆ ปรากฏที่แหล่งทรัพยากรของต่างมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจะใช้วิธีการยืมทรัพยากรผ่านเครือข่ายของมหาวิทยาลัยขอนแก่น อย่างไรก็ตามก็อาจจะมีปัญหาคือไม่อาจจะทำการยืมทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ได้ เพราะฐานข้อมูลต่างมหาวิทยาลัยบางที่ไม่ได้เป็นเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น ดังนั้นจึงเป็นข้อจำกัดของงานวิจัยนี้ในการเข้าถึงข้อมูลด้วยมือสำหรับฐานข้อมูลหลักที่เป็นฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ผู้วิจัยสืบค้นจากฐานข้อมูล ThaiJO และ Google Scholar คำหลักในการสืบค้นคือ “ปรัชญาเต๋า” “ปรัชญาการเมือง” “Daoist Philosophy” และ “Anarchism” โดยใช้คำเชื่อมคือ “และ” “หรือ” “กับ” “and” “or” และคำว่า “with” เป็นต้น ในการกำหนดการศึกษาที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้จากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าว

3. ขั้นตอนการคัดเลือกงานในการศึกษา

หลังจากที่มีการกำหนดการศึกษาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการคัดเลือกงานในการศึกษา โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเข้าคือ จะต้องเป็นงานที่ศึกษาวิจัยหรืองานวิชาการที่มีลักษณะเป็นงานทางปรัชญาจากปรัชญาสำนักเต๋า ทั้งที่เป็นปรัชญาเต๋าแบบคลาสสิกและที่เป็น Neo-Daoism ด้วย เนื่องจากว่าปรัชญาเต๋าค่อนข้างที่จะมีระบบที่ชัดเจน จึงเลือกทั้งหมดที่เป็นปรัชญาเต๋า และที่สำคัญจะต้องเป็นการนำเสนอปรัชญาการเมืองว่าด้วยรัฐ อำนาจ โครงสร้างทางสังคม และรูปแบบของการปกครองในวิถีของปรัชญาเต๋า ส่วนเกณฑ์การคัดออกก็จะเป็นงานวิจัยที่มีงานวิจัยเชิงปรัชญา เป็นงานปรัชญาเต๋าที่ไม่เกี่ยวกับปรัชญาการเมือง

4. ขั้นตอนการทำแผนผังข้อมูล

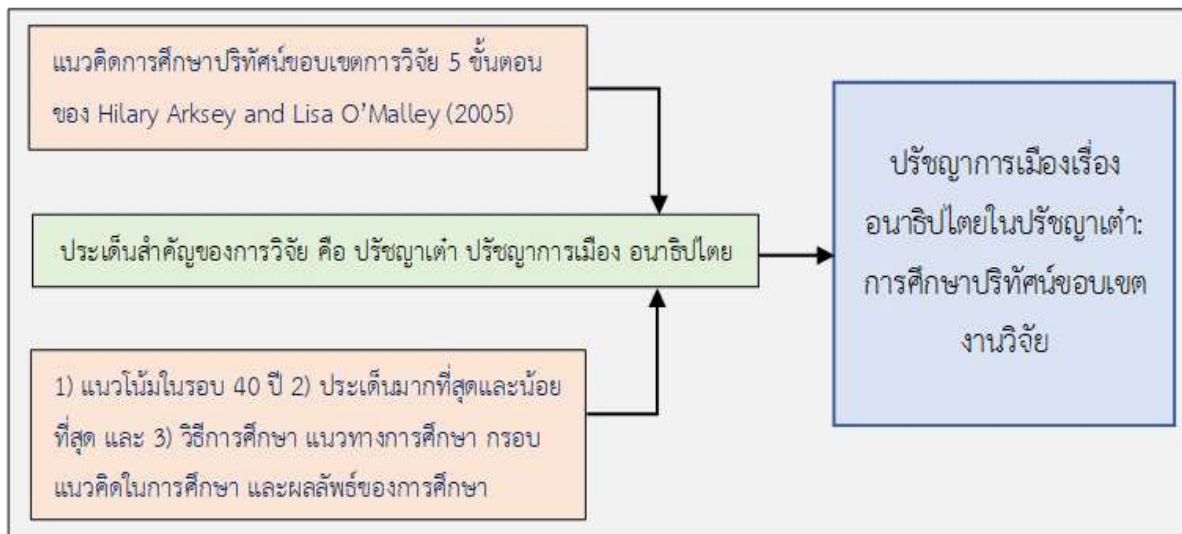
เมื่อคัดเลือกการศึกษาได้แล้ว ผู้วิจัยจะทำการจัดข้อมูลลงในแผนผังข้อมูลและตารางข้อมูล เพื่อนำเสนอภาพรวมทั้งหมดของการศึกษาในครั้งนี้ โดยจะรายงานเป็นทั้งตารางข้อมูลและแผนภาพแสดงสถิติและรายละเอียดต่างๆ

5. ขั้นตอนรวบรวม สรุป และรายงานผล

ผู้วิจัยจะทำการสรุปโดยรายงานผลการวิจัยตามคำถามที่ตั้งเอาไว้ 3 คำถาม ทั้งนี้ในแต่ละคำถามอาจจะมีประเด็นแยกย่อยลงไปอีกหลายๆ ประเด็น เพื่อเพิ่มเติมรายละเอียดของการศึกษาให้เห็นได้ชัดเจนมากขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของการวิจัยตามแนวทางของการศึกษาปริทัศน์ขอบเขตงานวิจัย 5 ขั้นตอนตามของ Hilary Arksey and Lisa O'Malley (2005) ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบ 5 ขั้นตอนดังกล่าวเป็นกรอบในการดำเนินการและการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ (ผู้วิจัยได้ทำการวางกรอบแนวคิดในการวิจัยดังปรากฏในรูปภาพที่ 1) โดยผู้วิจัยจะวางประเด็นสำคัญของการวิจัยที่ได้มาจากเอกสารวิชาการ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางปรัชญาการเมือง ปรัชญาเต๋า และอนาธิปไตย โดยจะใช้ประเด็นย่อยของแต่ละประเด็นหลักเหล่านี้ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้มาเป็นกรอบหลักในการวางประเด็นของการวิจัย จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย 5 ขั้นตอนของ Hilary Arksey and Lisa O'Malley (2005) การวิเคราะห์ 5 ขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์ที่นำไปสู่การตอบคำถามหลักของงานวิจัยใน 3 คำถามที่ผู้วิจัยได้กำหนดเอาไว้ในขั้นตอนการตั้งคำถามข้างต้นที่กำหนดเอาไว้ในขั้นตอนของการระบุคำถามการวิจัย

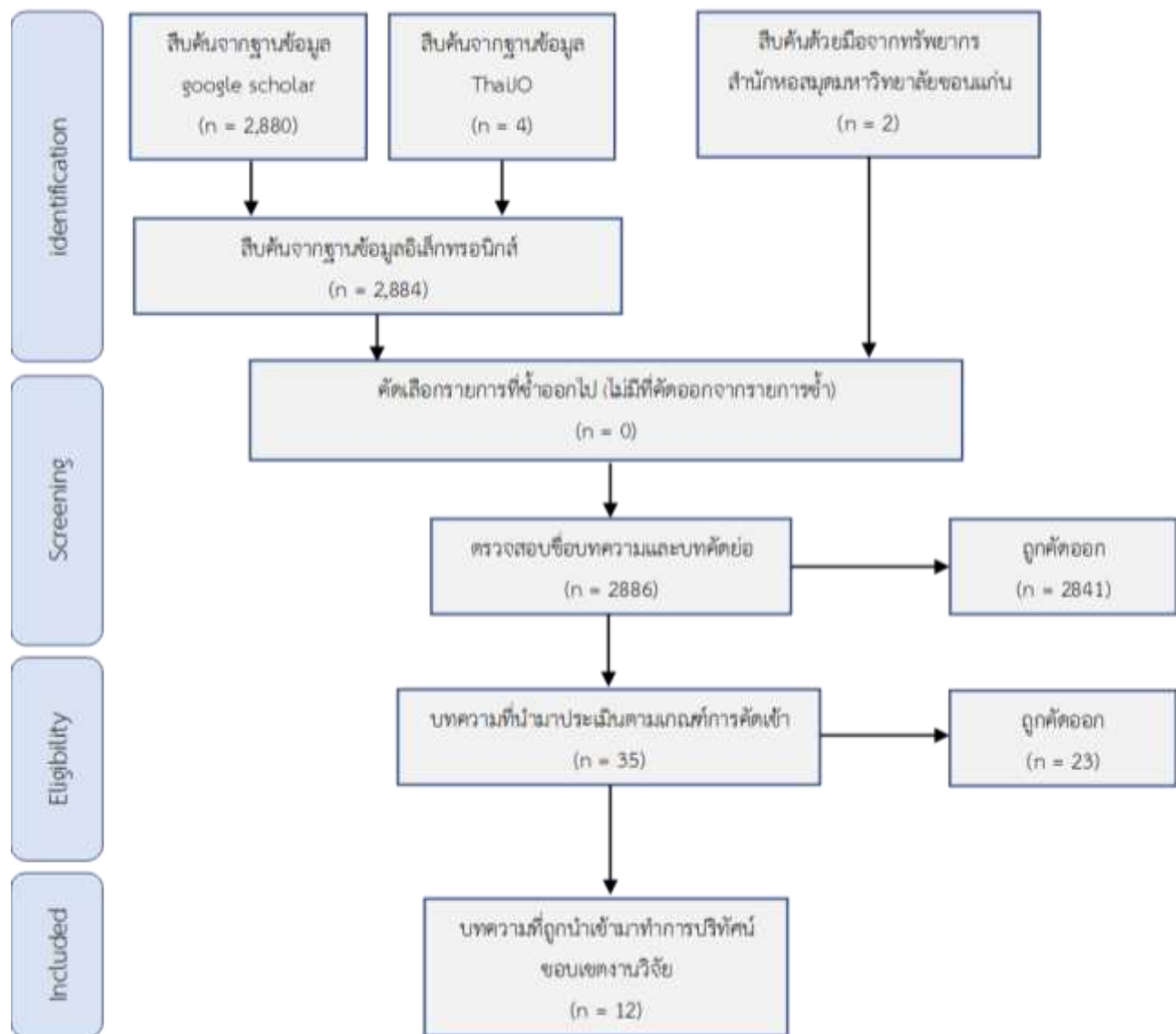
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการค้นหาเบื้องต้นในฐานข้อมูลพบว่า งานวิจัยและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋ารวมทั้งที่เป็นฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการค้นคว้าด้วยมือในสำนักหอสมุดปรากฏงานทั้งหมด 2,886 รายการ จากนั้นทำการคัดเลือกโดยการตรวจสอบจากชื่อเรื่องและบทคัดย่อ คงเหลือส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น 35 รายการ จากนั้นใช้เกณฑ์คัดเข้าในการคัดเลือกบทความเหลือบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้นจำนวน 12 รายการ (ดังแสดงในภาพที่ 2) ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ภาพรวมของการปริทัศน์ขอบเขตงานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋า

จากการศึกษาปริทัศน์ขอบเขตการวิจัย ผู้วิจัยพบว่ามีความที่ผ่านเกณฑ์คัดเข้าครั้งนี้เพียง 14 บทความเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา แม้จะมีการศึกษาปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋ามาก แต่งานวิจัยและงานวิชาการที่มุ่งตีความปรัชญาเต๋ามุมมองของปรัชญาการเมืองว่าด้วยอนาธิปไตยกลับมีน้อย ส่วนมากเป็นเพียงการกล่าวกว้างๆ และเทียบเคียงว่าปรัชญาเต๋ามีลักษณะเป็นอนาธิปไตยบ้างบางแห่งเท่านั้น แต่งานวิจัยที่มุ่งตีความยังไม่ได้ได้รับความสนใจอย่างเพียงพอ ซึ่งภาพรวมของงานวิจัยในครั้งนี้ปรากฏในตารางที่ 1

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการคัดเลือกเอกสารเพื่อนำมาทำการปริทัศน์ขอบเขตงานวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมของบทความเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าในปี 1983 - 2023

ผู้เขียน (ปี)	วัตถุประสงค์หลัก	วิธีการ/แนวคิดในการศึกษา	ข้อสรุปเบื้องต้น		ผลการศึกษาสำคัญ
			Anarchist	Non-Anarchist	
Frederic L. Bender (1983)	บทความพยายามที่จะตอบคำถามสองข้อ ข้อแรกคือคำถามที่ว่าแนวคิดแบบเต๋าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่ กับคำถามที่สองคืออนาธิปไตยในอนาคตมีความเป็นไปได้บางอย่างที่จะเรียนรู้อะไรจากปรัชญาเต๋า	ใช้กรอบวิเคราะห์อนาธิปไตยในหลากหลายมิติคือ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับอนาธิปไตยของ Godwin, Stirner, Proudhon, Bakunin, Kropotkin, Tolstoy และคนอื่นๆ ที่เป็นนักคิดทางด้านอนาธิปไตย เพื่อวิเคราะห์แนวคิดทางปรัชญาของเหลาจื๋อกับจวงจื๋อ		✓	แม้ว่าปรัชญาเต๋าจะไม่ใช่อนาธิปไตยอย่างถูกต้องครบถ้วน แต่กระนั้นปรัชญาเต๋ายังสามารถเสนอความเข้าใจพื้นฐานที่แสดงถึงความบกพร่องในตัวเองบางประการของอนาธิปไตย กล่าวคือความเข้าใจในข้อบกพร่องบางอย่างของอนาธิปไตยนี้เอง ปรัชญาเต๋าก็สามารถนำไปสู่การสร้างอนาธิปไตยในอนาคตที่มีความลึกซึ้งมากกว่าที่ผ่านมา เพราะสามารถให้คำอธิบายและคำแนะนำต่อความบกพร่องของอนาธิปไตยที่ผ่านมาก่อนหน้านี้ได้

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมของบทความเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าในปี 1983 – 2023 (ต่อ)

ผู้เขียน (ปี)	วัตถุประสงค์หลักสำคัญ	วิธีการ/แนวคิดในการศึกษา	ข้อสรุปเบื้องต้น		ผลการศึกษาสำคัญ
			Anarchist	Non-Anarchist	
David L. Hall (1983)	บทความนี้ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การพยายามยกตัวอย่างทางประวัติศาสตร์ใดๆ ที่เกิดขึ้นของปรัชญาเต๋า แต่เป็นการมุ่งเน้นไปที่การพยายามอธิบายถึงความสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างจักรวาลวิทยาและปรัชญาการเมือง	ใช้การระบุเกณฑ์ 5 ประการ ซึ่งถือว่ามียูในลักษณะเฉพาะของทฤษฎีอนาธิปไตยทุกๆ ไป คือ 1) สิ่งทั้งปวงปราศจาก “จุดเริ่มต้น” 2) สิ่งทั้งปวงเป็นสิ่งที่มียู “มากมาย” 3) ความเท่ากันเชิงภววิทยา 4) การปฏิเสธหลักการ (Principle) ในฐานะแหล่งที่มาของการกำหนดที่อยู่เหนือขึ้นไป (ทุกสิ่งไม่มีสิ่งอื่นกำหนดล้วนแต่เป็นธรรมชาติของตัวมันเอง) และ 5) ความสร้างสรรค์ในฐานะการกระทำที่สร้างสรรค์ในตัวเอง	✓	-	ความคิดแบบเต๋าจึงมีลักษณะเป็นอุดมคติ แต่การเป็นอุดมคติไม่ได้หมายความว่าความเป็นอนาธิปไตยภายใต้หลักการเชิงทฤษฎีของเต๋าจะไร้ประโยชน์ แต่มันมีประโยชน์ในเชิงโลกทัศน์ในฐานะที่ปรัชญาเต๋าเสนอโลกทัศน์มากกว่าที่จะเสนอหลักคำสอนและการปฏิบัติลักษณะเช่นนี้จึงอาจจะกล่าวได้ว่าเหลาจื๋อเสนอสิ่งที่เรียกว่ายูโทเปีย และการกระทำตามแนวทางยูโทเปียจะส่งเสริม “อุดมคติที่เป็นไปไม่ได้” ก็ตาม แต่ประโยชน์ของมันก็คือการขยายขอบเขตของความเป็นไปได้เชิงสร้างสรรค์ที่เปิดกว้างสำหรับเรา ดังนั้นมันจึงมีข้อจำกัดอย่างไม่ต้องสงสัยได้เลยว่าจะนำเอาแนวคิดของเต๋าไปใช้ให้ประสบความสำเร็จกับสังคม แต่เขาก็ได้เน้นย้ำว่าการพยายามเสนอหลักการเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เขาอุปมาเปรียบเทียบกับ “การเป่าแตรของเรานั้น จะดีกว่าการรอฟังเสียงแตรหล่นจากสวรรค์” นั่นคืออย่างน้อยที่สุดมันมาจากความพยายามของเรา อุดมคติอนาธิปไตยแบบเต๋าที่มีอิทธิพลรองรับจึงเป็นอุดมคติที่สร้างสรรค์มากกว่าตะวันตก
Roger T. Ames (1983)	บทความพยายามให้เหตุผลสนับสนุนว่าปรัชญาเต๋าเป็นปรัชญาที่มีความเป็นอนาธิปไตย	ใช้กรอบวิเคราะห์อนาธิปไตยในโดยอ้างอิงจาก Paul Goodman รวมถึงการสร้างลักษณะ 4 ประการของอนาธิปไตยนี้ได้มาจากการทบทวนและสกัดมาจากการวิเคราะห์ที่สร้างขึ้นอย่างรอบคอบเกี่ยวกับอนาธิปไตยในงานของ George Woodcock และ John P. Clark แล้วอธิบายสังเคราะห์ขึ้นตามความเข้าใจของ Ames เอง แล้วใช้กรอบนี้พิจารณาปรัชญาเต๋า	✓	-	ปรัชญาเต๋าเป็นอนาธิปไตยโดยมีเหตุผลคือ 1) ปรัชญาเต๋าที่ปรากฏในคัมภีร์ ได้พัฒนารากฐานทางอิทธิพลสำหรับทฤษฎีการเมือง รากฐานนี้ได้ทำให้เห็นถึงเรื่องราวที่ชัดเจนเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ การตระหนักรู้ของมนุษย์ และเสรีภาพของมนุษย์ 2) หลักการทางอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าไปไกลกว่าการพิจารณาประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นจุดเน้นของจุดยืนแบบสหกรณ์นิยมแบบอนาธิปไตย (anarcho-syndicalist) และ 3) ความเป็นเอกภาพระหว่างแนวคิดของการปฏิบัติกับกรอบความคิดทฤษฎีทางอนาธิปไตย เช่น ความคิดของการปลดปล่อยข้อจำกัดของอำนาจบีบบังคับ

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมของบทความเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าในปี 1983 – 2023 (ต่อ)

ผู้เขียน (ปี)	วัตถุประสงค์หลัก	วิธีการ/แนวคิดในการศึกษา	ข้อสรุปเบื้องต้น		ผลการศึกษาสำคัญ
			Anarchist	Non-Anarchist	
John P. Clark (1983)	บทความพยายามอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเต๋ากับปรัชญาการเมือง และสำรวจว่าปรัชญาเต๋าสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเมืองร่วมสมัยได้อย่างไร	บทความนี้ใช้วิธีการศึกษาคือ 1) ศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ของปรัชญาเต๋าและความสัมพันธ์กับการเมืองในจีนโบราณ 2) การศึกษาวิเคราะห์เชิงมโนทัศน์และการอ้างเหตุผลของนักวิชาการทางด้านปรัชญาการเมืองและปรัชญาจีนในการพิจารณาประเด็นสำคัญของปรัชญาเต๋า	-	✓	เต๋าเสนอมุมมองที่มีคุณค่าเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ เช่น กำลัง สิทธิ อำนาจ และระเบียบสังคม เขาตั้งข้อสังเกตว่านักวิชาการบางคนแย้งว่าปรัชญาเต๋าสันนิษฐานรูปแบบของอนาธิปไตย ในขณะที่บางคนเสนอว่ามันส่งเสริมรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการมากกว่า แต่เขาเสนอว่าการตีความทั้งสองนี้ง่ายเกินไปและไม่สามารถจับความแตกต่างของความคิดทางการเมืองของเต๋าได้ เพราะบางทีปรัชญาเต๋าจงจะไม่ได้มุ่งเน้นนำเสนอประเด็นทางการเมือง แต่ในทางตรงกันข้ามปรัชญาเต๋านำเสนอความสำคัญของปัจเจกบุคคลและการบ่มเพาะความเป็นหนึ่งเดียวภายใน
Peter Gue Zarrow (1990)	บทความพยายามอธิบายถึงปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยในจีน โดยมีการมุ่งเน้นอธิบายปรัชญาเต๋าเป็นหนึ่งในตัวอย่างของการสนับสนุนอนาธิปไตยในจีน	บทความนี้ใช้วิธีการคือ ตรวจสอบอิทธิพลของนักคิดอนาธิปไตยชาวยุโรป เช่น Mikhail Bakunin และ Peter Kropotkin ที่มีต่อปัญญาชนและนักเคลื่อนไหวในจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กรอบความคิดเหล่านี้มาพิจารณาแนวคิดของปรัชญาเต๋ว่าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่	✓	-	อนาธิปไตยในจีนอาจจะพิจารณาได้จากความคิดแบบเต๋า แม้จะขัดแย้งเล็กน้อยกับความคิดแบบเต๋า แต่ก็ถือได้ว่าปรัชญาเต๋ามีแนวโน้มไปสู่อนาธิปไตย หากพิจารณาผ่านมุมมองของอนาธิปไตยสมัยใหม่ ความคิดแบบเหลาจื๋อยังขาดความเชื่อในเรื่องของการปฏิบัติ และขาดการมุ่งเน้นเรื่องความเท่าเทียม แต่การขาดสิ่งเหล่านี้ก็ชวนให้เรามองเห็นเค้าโครงของอนาธิปไตยผ่านการเสนอโน้ตทัศน์สำคัญอย่างอยู่เหว่ยอยู่ เพราะมโนทัศน์ดังกล่าวมุ่งเน้นการแสดงออกที่ปราศจากการกระทำ และในแง่ของการเมืองมโนทัศน์ดังกล่าวไม่ใช่การ “ไม่กระทำ” แต่เป็นการปฏิเสธอำนาจบีบบังคับ
John A. Rapp (1998)	บทความพยายามทำการตรวจสอบความแตกต่างและความเหมือนกันของปรัชญาเต๋ากับอนาธิปไตย และพยายามชี้ว่ามีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก มีนัยสำคัญระหว่างปรัชญาทั้งสอง	วิธีการศึกษาของบทความนี้เริ่มต้นจากการสำรวจแนวคิดของปรัชญาเต๋าก่อน โดยเน้นความสำคัญของแนวคิดเรื่อง อยู่เหว่ย และแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิเสธลำดับชั้น จากนั้นก็ไปพิจารณาแนวคิดหลักของอนาธิปไตยคือ แนวคิดเรื่องการปฏิเสธอำนาจชั้น	✓	-	ข้อเสนอในบทความพบว่า ปรัชญาเต๋าและอนาธิปไตยไม่ได้มุ่งเน้นไปที่ความสำคัญของปัจเจกบุคคล แต่มุ่งไปยังการปฏิเสธระบบอำนาจที่กดขี่รวมถึงอำนาจชนชั้น อย่างไรก็ตาม Rapp ยังยอมรับว่ามีความแตกต่างบางประการระหว่างปรัชญาทั้งสอง เช่น ในขณะที่ปรัชญาเต๋านำเสนอความสำคัญของความกลมกลืนและความสมดุล อนาธิปไตยบางคนอาจให้ความสำคัญกับความขัดแย้งและการต่อสู้เป็นวิธีการบรรลุการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ Rapp ให้เหตุผลว่าทั้งสองสามารถนำเสนอข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณค่าเกี่ยวกับวิธีสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเท่าเทียมกันมากขึ้นได้

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมของบทความเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าในปี 1983 – 2023 (ต่อ)

ผู้เขียน (ปี)	วัตถุประสงค์หลัก	วิธีการ/แนวคิดในการศึกษา	ข้อสรุปเบื้องต้น		ผลการศึกษาสำคัญ
			Anarchist	Non-Anarchist	
John James Clarke (2002)	บทความพยายามที่จะทำการศึกษารากฐานทางปรัชญาเต๋ายในการพยายามตีความปรัชญาการเมืองว่าด้วยอนาธิปไตย	วิธีการศึกษาคือ 1) การใช้กรอบคิดอนาธิปไตยตะวันตกในเรื่องเสรีภาพที่แท้จริงของมนุษย์ 2) อ้างถึงมุมมองของ J.P. Clark (1978: 23) ที่กล่าวว่าความเป็นอนาธิปไตยสมัยใหม่ที่ชัดเจนอย่างยิ่งคือแนวคิดของอนาธิปไตยที่มีลักษณะที่เป็นชุมชนนิยม และ 3) การใช้แนวคิดของ Needham ที่เรียกว่าแนวคิด “ส่วนรวมนิยมแบบโบราณ” (primitive collectivism)	✓	-	1) เสรีภาพที่แท้จริงของปัจเจกบุคคลของเต๋ากับอนาธิปไตยตะวันตกต่างกัน 2) เต๋ามีส่วนสนับสนุนสำคัญในทฤษฎีอนาธิปไตยแบบชุมชนนิยม เพราะปรัชญาเต๋ามองว่าเป้าหมายสำคัญไม่ใช่การจำกัดเสรีภาพ แต่เป็นการส่งเสริมสังคมที่เรียบง่ายด้วยการลดความต้องการ การรวมกลุ่มของมนุษย์ที่ รัฐบาลที่แทรกแซงเพียงเล็กน้อยและส่งเสริมการปกครองตนเอง และ 3) อุดมคติทางการเมืองของปรัชญาเต๋ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับรูปแบบหนึ่งของสังคมก่อนระบบศักดินา นั่นคือ “ส่วนรวมนิยมการเกษตร” (agrarian collectivism) ซึ่งความเป็นหนึ่งเดียวของสภาพทางธรรมชาติสะท้อนถึงสภาพทางธรรมชาติของชีวิตก่อนที่จะมีการจัดตั้งทรัพย์สินส่วนตัวและการพัฒนาของชนชั้นทางสังคม
Alex Feldt (2010)	บทความมุ่งเน้นไปที่การตีความมโนทัศน์อู่เหวเพื่อแสดงให้เห็นว่า มโนทัศน์ดังกล่าวนี้ ไม่สามารถที่จะถูกประยุกต์เข้ากับเรื่องของอำนาจที่บีบบังคับได้	วิธีการศึกษาเริ่มจาก 1) พิจารณาปรัชญาเต๋ายในฐานอนาธิปไตยตามข้ออ้างต่างๆ ที่มีมาแล้ว 2) พิจารณามโนทัศน์อู่เหวในทางการเมือง และ 3) เสนอการตีความปรัชญาของเหลาจื๋อในทางการเมืองที่ควรจะเป็น	-	✓	ควรจะมีการอ่านเต๋าต่อจึงในมิติทางการเมืองที่ไม่ใช่อนาธิปไตย รวมไปถึงข้อเท็จจริงที่ชัดเจนว่าปรัชญาเต๋าแบบคลาสสิกนั้นเห็นด้วยกับการมีอยู่ของผู้ปกครองและรัฐ และแม้ว่ามันจะเป็นอนาธิปไตย ก็อาจจะถือว่าเป็นอนาธิปไตยแบบอ่อน และแน่นอนที่สุดเขาเห็นว่าเรามีเหตุผลที่ดีที่จะปฏิเสธว่าปรัชญาเต๋าแบบคลาสสิกเป็นอนาธิปไตย เช่น การชี้ว่าเหลาจื๋อไม่เพียงแต่ยืนยันการมีอยู่ของรัฐที่มีความถูกต้องชอบธรรมเท่านั้น แต่ยังยอมรับรัฐที่มีลำดับขั้นชั้นและอำนาจอธิปไตยที่รวมศูนย์โดยธรรมชาติอยู่แล้ว
Aleksandar Stamatov (2014)	บทความมีวัตถุประสงค์อยู่ที่การมุ่งเน้นไปที่การตีความและอ่านปรัชญาเต๋าว่าไม่ใช่อนาธิปไตย	วิธีการศึกษาคือ เริ่มต้นจากการพิจารณาทฤษฎีอนาธิปไตยแบบตะวันตกก่อน จากนั้นทำการอ่านเต๋าต่อจึงและพิจารณาความสอดคล้องกับอนาธิปไตย	-	✓	ประการแรก ปรัชญาเต๋าของเหลาจื๋อให้ความสำคัญกับมุมมองเชิงภววิทยาในการสร้างหลักการทางปรัชญาการเมืองและการปกครองส่วนอนาธิปไตยแบบตะวันตกนั้นไม่ได้วางรากฐานทางอภิปรัชญาอื่นใดนอกจากการกล่าวถึงธรรมชาติโดยทั่วไปของมนุษย์เท่านั้น และ ประการที่สองคือปรัชญาการเมืองตะวันตกโดยเฉพาะอนาธิปไตยขาดมุมมองเรื่องอู่เหว และหากนักปรัชญาเต๋ามาเห็นรูปแบบการปกครองของพวกอนาธิปไตย นักปรัชญาเต๋าก็คงบอกว่าพวกนี้ยังเข้าไม่ถึงสาระที่แท้จริงของอู่เหว และเป็นเหตุให้เราสันนิษฐานได้ว่าในที่สุดแล้ว ปรัชญาเต๋าก็จะปฏิเสธพวกอนาธิปไตยแน่นอน

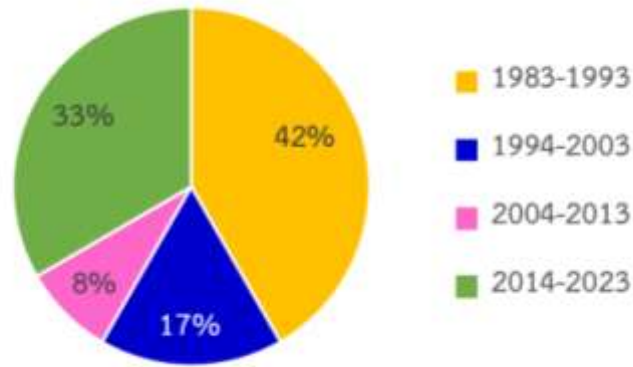
ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมของบทความเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าในปี 1983 – 2023 (ต่อ)

ผู้เขียน (ปี)	วัตถุประสงค์หลัก	วิธีการ/แนวคิดในการศึกษา	ข้อสรุปเบื้องต้น		ผลการศึกษาสำคัญ
			Anarchist	Non-Anarchist	
Sarah Flavel and Brad Hall (2020)	พยายามเสนอแนวทางใหม่ในการอ่านเต๋าต่อจึงที่มีใช่อนาธิปไตย	บทความทำการศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญา โดยอ้างอิงการตีความปรัชญาเต๋ากับอนาธิปไตยในมุมมองของ Roger T. Ames (1983) ว่าการพิจารณาปรัชญาการเมืองของเหลาจื๋อคือการก้าวไปมากกว่าการบอกว่าปรัชญาเต๋าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่ และมีเป้าหมายเพื่อที่จะอธิบายว่าปรัชญาเต๋อาจถูกนำมาใช้เพื่อเสริมและอาจแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นภายในทฤษฎีอนาธิปไตยตะวันตกได้อย่างไร	-	✓	หากเราอ่านเต๋าต่อจึงแบบอนาธิปไตย เราจะพบข้อขัดแย้ง เพราะเต๋าต่อจึงมีการยอมรับการปกครองและรัฐอยู่ โดยเฉพาะการปกครองที่เป็นลำดับขั้น แต่ถ้าวัดจากปัญหานี้โดยมาอ่านเต๋าต่อจึงแบบที่มองว่าจำเป็นต้องมีการปกครอง มีรัฐ และมีการกำหนดการปกครองอย่างเป็นลำดับขั้นแล้วละก็ เราก็คงมีมุมมองต่อธรรมชาติของมนุษย์ที่เต็มไปด้วยความชั่วร้ายและความเห็นแก่ตัว การอ่านเช่นนี้ก็มีปัญหาเช่นกัน เพราะสุดท้ายเราจะยอมรับให้ผู้ปกครองเข้ามาแทรกแซง ซึ่งขัดแย้งกับเต๋าต่อจึง แต่ถ้าเราอ่านเต๋าต่อจึงแบบมารดานิยม เราจะพบว่ามุมมองนี้อยู่กึ่งกลางระหว่างการอ่านแบบสองมุมมองแรกที่เป็นปัญหา ซึ่งเป็นการอ่านที่สอดคล้องกับมโนทัศน์อุ๋เหว่ยเป็นอย่างดี
Devin K. Joshi (2020)	บทความพยายามมุ่งเน้นทำการศึกษาและอภิปรายแนวคิดของปรัชญาเต๋าเข้ากันกับปรัชญาตะวันตก โดยพิจารณาถึงความเข้ากันได้ระหว่างลัทธิเสรีนิยมและลัทธิเต๋า	ทำการศึกษาปรัชญาการเมืองในลักษณะของการใช้วิธีการทางปรัชญาเปรียบเทียบ ซึ่งเปรียบเทียบกับเสรีนิยมตะวันตกตามแนวคิดของจอห์น สจิวต์ มิลล์	-	✓	บทความนี้เป็นการเปิดพื้นที่ของการตีความปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋ากับบทความหนึ่งที่เคยกล่าวถึงแนวคิดของอนาธิปไตย แต่พยายามเชื่อมโยงมาสู่ความเป็นเสรีนิยมและวิถีคิดทางการเมืองอื่นๆ ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้านี้ก็คือ การตีความแนวคิดของปรัชญาเต๋าให้มีความเป็นไปในทิศทางของเสรีนิยมมากกว่าที่จะเป็นไปในทิศทางของแนวคิดแบบอนาธิปไตยดังที่ผ่านมาแล้ว
Matthieu B Agustoni (2023)	ถามคำถามที่ว่าเราจะสามารถกล่าวได้หรือไม่ว่าปรัชญาของเหลาจื๋อมีลักษณะเป็นอนาธิปไตย	วิธีการศึกษาคือ ใช้การอ่านตัวบทจาก Guodian Laozi ¹ เพื่อพิจารณาว่าข้อความในนั้นสามารถที่จะบอกหรือยืนยันได้หรือไม่ว่าเหลาจื๋อเสนอทฤษฎีการเมืองที่เป็นอนาธิปไตย โดยการวิเคราะห์นี้ใช้ทฤษฎีการเมืองแบบอนาธิปไตยแบบตะวันตกที่มีความเข้มงวดอย่างมาก	✓		ผลการศึกษาของบทความนี้ เป็นการวิพากษ์และชี้ให้เห็นจุดอ่อนของนักวิชาการที่ตีความว่าเหลาจื๋อไม่ใช่วกอนาธิปไตย บทความนี้จึงเสนอทัศนะที่ว่าปรัชญาของเหลาจื๋อมีลักษณะที่เป็นอนาธิปไตย โดยเฉพาะการเป็นอนาธิปไตยที่ไม่ได้เหมือนกับทัศนะอื่นๆ โดยเฉพาะข้อความใน Guodian Laozi นั้นเป็น hybrid weak-strong anarchism และเป็น posteriori anarchism และที่สำคัญคือมุมมองของเหลาจื๋อเน้นการแก้ไขปัญหากับอำนาจที่ไม่เหมือนนักอนาธิปไตยคนอื่นๆ

2. แนวโน้มการศึกษาปรัชญาการเมืองว่าด้วยอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา

ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี 1983 – 2023 พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวกับปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋าวาดด้วยอนาธิปไตยและสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนในการถกเถียงโต้แย้งกับอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋าทิ้งสิ้น 12 เรื่อง เป็นงานวิจัยที่อยู่ในโลกวิชาการทางปรัชญาของนักวิชาการทางด้านปรัชญาในหลากหลายภูมิภาค ซึ่งให้ถึงการถกเถียงและการตีความปรัชญาเต๋าวาดด้วยอนาธิปไตยทั้งในโลกตะวันออกและโลกตะวันตก และใน 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาเต๋าส่งผลให้ความเข้าใจได้ดังแผนภูมิที่ปรากฏในรูปภาพที่ 3 ดังนี้

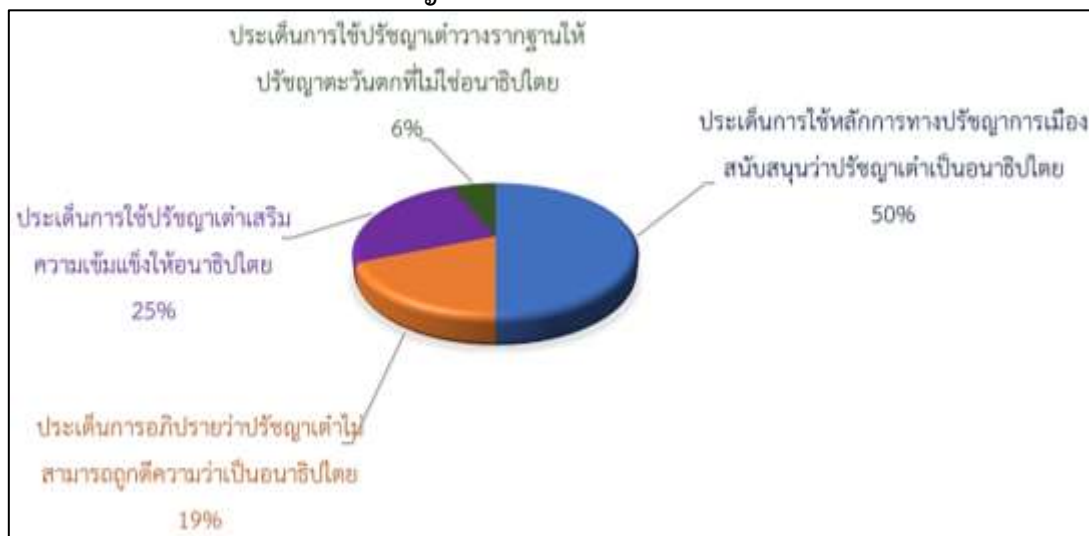
¹ เป็นเอกสารสำคัญที่ถือว่าเป็นที่มาของเต๋าต่อจึง ซึ่งในปี 1993 มีการค้นพบหลุมฝังศพใน Guodian (ที่มณฑลหูเป่ย์) ซึ่งบันทึกลงในไม้ไผ่ที่สานเข้าด้วยกันตามลำดับด้วยเชือกหรือหนังไก่ (คล้ายกับม้วน) แล้วม้วนเป็นฟ่อน พบห่อดังกล่าวสามห่อในสุสาน Guodian และเรียกว่า "Laozi A", "Laozi B" และ "Laozi C" ภายหลังนักวิชาการทางปรัชญาจีนนำมาศึกษาเป็นหลักฐานสำคัญในทางประวัติศาสตร์เพื่อยืนยันข้อความของคัมภีร์

ภาพที่ 3 แสดงค่าร้อยละของงานวิจัยเกี่ยวกับอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา (1983-2023)

จากภาพที่ 3 พบว่า งานศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋าด้วยอนาธิปไตยและสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนในการถกเถียงโต้แย้งกับอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋านั้น ส่วนใหญ่จะพบมากในทศวรรษแรกของการสำรวจ คือ ปี 1983 – 1993 พบงานศึกษาถึงร้อยละ 42 ของงานศึกษาทั้งหมดที่นำมาทำการปริทัศน์ขอบเขตงานวิจัยครั้งนี้ ส่วนในช่วงทศวรรษที่ 2 (1994-2003) และทศวรรษที่ 3 (2004-2013) พบว่ามีงานศึกษาเพียงร้อยละ 17 และ ร้อยละ 8 ของงานศึกษาทั้งหมดตามลำดับ ส่วนในทศวรรษที่ 4 (2014-2023) นั้น พบว่ามีงานศึกษาเพิ่มจากร้อยละ 8 มาเป็นร้อยละ 33 ของงานศึกษาทั้งหมด จากผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋าด้วยอนาธิปไตยและสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนในการถกเถียงโต้แย้งกับอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋าคือว่า ในช่วงแรกมีการบุกเบิกการทำงานวิจัยทางปรัชญาเกี่ยวกับปรัชญาเต๋าในประเด็นของอนาธิปไตยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่ด้วยการตีพิมพ์งานวิจัยเหล่านี้ในวารสาร Journal of Chinese Philosophy ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 ซึ่งตีพิมพ์ผลงานวิจัยในปี 1983 จากนั้นมางานศึกษาเกี่ยวกับอนาธิปไตยก็ลดลงเรื่อยๆ กล่าวคือ ในช่วง 20 ปีหลังจากนั้นมีงานตีพิมพ์เพียง 3 เรื่อง โดยเฉลี่ยประมาณ 7 ปีต่อ 1 เรื่อง ซึ่งถือว่าน้อยมาก และมาถึงช่วง 10 ปีหลัง ที่มีผลงานตีพิมพ์จำนวน 4 เรื่องและโดยเฉลี่ยก็จะพบว่ามีการทำวิจัยประมาณ 5 ปี ต่อ 2 เรื่องในประเด็นดังกล่าวนี้ โดยสรุปจะเห็นได้ว่าแนวโน้มของการวิจัยในประเด็นดังกล่าวนี้ไม่ได้มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น แต่กลับมีแนวโน้มที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัดในภาพรวม มากไปกว่านั้นบทความที่ผู้วิจัยนำมาทำการปริทัศน์ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา นักวิชาการมักใช้หน่วยในการวิเคราะห์บนพื้นฐานของปรัชญาการเมืองเป็นสำคัญ

3. ประเด็นเกี่ยวกับอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋า

ภาพที่ 4 แสดงค่าร้อยละของประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋าในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา (1983-2023)

จากภาพที่ 4 คำถามของการวิจัยที่ผู้วิจัยใช้ในการสำรวจขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้คำถามที่สองคือคำถามที่ว่า ประเด็นเกี่ยวกับอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าที่มีการศึกษามากที่สุดคือประเด็นใด และประเด็นที่มีการศึกษาน้อยที่สุดคือประเด็นใด คำถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่า เรามองเห็นความสัมพันธ์ของปรัชญาเต๋ากับอนาธิปไตยในประเด็นใดบ้างในโลกวิชาการทางปรัชญาในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา จากการสำรวจขอบเขตของงานวิจัยพบว่า ผลการวิจัยจำแนกได้ 4 ประเด็นหลักๆ ที่นักวิชาการทางด้านปรัชญาและนักวิชาการทางด้านปรัชญาจีนให้ความสนใจในการศึกษาปรัชญาเต๋ากับการตีความอนาธิปไตย (ทั้งที่สนับสนุนและไม่สนับสนุนว่าเป็นอนาธิปไตย)

การศึกษาเกี่ยวกับอนาธิปไตยในปรัชญาเต๋ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา งานวิจัยที่มีการศึกษามากที่สุดคือ งานวิจัยในประเด็นที่ว่าด้วยการใช้หลักการทางปรัชญาการเมืองของปรัชญาตะวันตกในการสนับสนุนว่าปรัชญาเต๋าคืออนาธิปไตย โดยมีการศึกษาวิจัยร้อยละ 50 จากงานวิจัยทั้งหมด เช่น Peter Gue Zarrow (1990) John A. Rapp (1998) John Jame Clarke (2002) Matthieu B Agustoni (2023) ส่วนประเด็นการศึกษาที่น้อยที่สุดคือประเด็นว่าด้วยการใช้ปรัชญาเต๋าในการวางรากฐานให้กับแนวคิดทางปรัชญาการเมืองอื่นๆ ในแนวคิดของปรัชญาตะวันตก ที่วางอยู่บนฐานของการตีความว่าเต๋าไม่ควรที่จะถูกมองด้วยกรอบคิดแบบอนาธิปไตยทั้งที่สนับสนุนว่าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่เป็นอนาธิปไตย เช่น ในงานของ Devin K. Joshi (2020) จะเห็นได้ว่าจากผลการวิจัยนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ผ่านมามุ่งเน้นประเด็นของการศึกษาว่าปรัชญาเต๋าคืออนาธิปไตยแบบอนาธิปไตยในปรัชญาการเมืองตะวันตกหรือไม่เป็นหลัก ส่วนที่มีการศึกษาที่น้อยที่สุดคือการพยายามโต้แย้งพวกที่สนับสนุนว่าปรัชญาเต๋าคืออนาธิปไตย แล้วเสนอว่าปรัชญาเต๋าต้องถูกมองออกไปจากอาณาบริเวณของความคิดแบบอนาธิปไตยแล้วปรับใช้เป็นรากฐานของแนวคิดทางปรัชญาการเมืองอื่นๆ เช่น เสรีนิยมของจอห์น สจ๊วต มิลล์

4. วิธีการศึกษา และผลลัพธ์ของการศึกษาปรัชญาการเมืองว่าด้วยอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋า

คำถามที่สามที่เป็นคำถามสุดท้ายของการวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดเอาไว้ว่า วิธีการศึกษา และผลลัพธ์ของการศึกษาปรัชญาการเมืองว่าด้วยอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋าคืออย่างไร ดังนั้น ในส่วนนี้จะนำเสนอผลการวิจัยเป็น 4 ส่วน ดังนี้

4.1 วิธีการศึกษาที่ผ่านมา

วิธีการศึกษาปรัชญาเต๋าวาด้วยอนาธิปไตยทั้งหมด 12 เรื่องที่ผู้วิจัยนำมาทำการปริทัศน์ขอบเขตของงานวิจัยนั้น มีลักษณะของการวิจัยด้วยวิธีวิทยาแบบปรัชญาวิเคราะห์ (Analytic Philosophy) ทั้งหมด วิธีการศึกษาคือการวิเคราะห์มโนทัศน์ทางปรัชญาด้วยการอ้างเหตุผล โดยเฉพาะมโนทัศน์สำคัญๆ ที่เกี่ยวกับปรัชญาการเมืองแบบอนาธิปไตย โดยหากพิจารณารูปแบบของงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า งานเหล่านั้นจะใช้กรอบวิธีคิดทางปรัชญาการเมืองว่าด้วยอนาธิปไตยในปรัชญาตะวันตกมาเป็นกรอบหลักในการวิเคราะห์ โดยชี้ว่ามโนทัศน์ใดบ้างที่ประกอบกันขึ้นเป็นอนาธิปไตย มโนทัศน์ต่างๆ เหล่านั้นมีรายละเอียดอย่างไรบ้างจึงเรียกว่าอนาธิปไตย จากนั้นก็นำเอาแนวคิดที่ปรากฏในปรัชญาเต๋ามาเทียบกับคุณลักษณะต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นอนาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การสรุปว่าแนวคิดต่างๆ ที่ปรากฏในปรัชญาเต๋านั้นสามารถสรุปได้ว่าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่ ในทำนองเดียวกัน เมื่อมีการศึกษาว่าปรัชญาเต๋าคืออนาธิปไตย นักวิชาการทางด้านปรัชญาที่ใช้วิธีการเดียวกันนี้ กล่าวคือ ใช้กรอบคิดเรื่องอนาธิปไตยว่าประกอบด้วยมโนทัศน์ใดบ้าง มโนทัศน์เหล่านั้นมีคุณลักษณะหรือรายละเอียดอย่างไรบ้างในการประกอบกันขึ้นเป็นอนาธิปไตย จากนั้นก็พิจารณาปรัชญาเต๋า โดยนำมาเทียบกับคุณลักษณะต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นอนาธิปไตย จากนั้นก็นำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าปรัชญาเต๋าคืออนาธิปไตย ตัวอย่างของงานศึกษาในลักษณะเช่นนี้ก็เช่น งานของ Ames (1983) ที่ใช้วิธีการศึกษาด้วยการวิเคราะห์มโนทัศน์ และอ้างเหตุผลเชิงนิรนัยดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างการดำเนินการวิจัยแบบวิเคราะห์หมโนทัศน์เทียบกับรูปแบบการอ้างเหตุผลในงานของ Roger T. Ames (1983)

ขั้นตอนในการศึกษา	ข้ออ้าง/ข้อสรุป
1. วางแนวคิดทางการเมืองที่มีการประกอบกันขึ้นของคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นอนาธิปไตย	ข้ออ้างหลัก
2. ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเต๋าและแสดงให้เห็นถึงมีคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการดังข้อ 1. ว่าปรากฏในปรัชญาเต๋า	ข้ออ้างรอง
3. ทำการสรุปว่า ปรัชญาเต๋าคืออนาธิปไตยอันเนื่องมาจากการที่ปรัชญาเต๋ามีคุณลักษณะ 4 ประการตามคุณลักษณะของอนาธิปไตย	ข้อสรุป

นอกจากนี้ยังปรากฏว่างานที่ศึกษาวิเคราะห์ว่าปรัชญาเต๋ามีใช่อนาธิปไตย ก็ใช้วิธีการเดียวกันนี้เช่นกันในการสรุปว่าปรัชญาเต๋ามีใช่อนาธิปไตย ยกตัวอย่างเช่น ในงานของ Alex Feldt (2010) โดยเขาชี้ว่า นักวิชาการทางด้านปรัชญาก่อนหน้าเขาต่างใช้หมโนทัศน์อู่เหวในการตีความว่าปรัชญาเต๋าคืออนาธิปไตย แต่สำหรับ Feldt (2010) เขาชี้ว่าหมโนทัศน์อู่เหวไม่อาจจะตีความได้ว่าปรัชญาเต๋าคืออนาธิปไตย ในการพิจารณาปรัชญาเต๋านี้ในฐานะอนาธิปไตยตามข้ออ้างต่างๆ ที่มีมาแล้วนั้น Feldt อ้างถึงการตีความของนักวิชาการทางปรัชญาจีนหลายคนด้วยกันคือ ตามการตีความเหล่านั้น เขาสรุปว่าไม่มีประเด็นใดในข้อความของการตีความโดยนักวิชาการเหล่านั้นที่มีการปฏิเสธรัฐบาลหรือรัฐและไม่มีการปฏิเสธเรื่องเหล่านั้นในสิ่งที่อยู่ในเรื่องเล่าหรือคัมภีร์ของเหลาจื๋อแต่อย่างใด อาจมีการยืนยันอย่างง่ายๆ ว่าผู้ปกครองที่ดีที่สุดคือผู้ปกครองที่ไม่มีอยู่จริงในลักษณะของการปกครอง แต่ข้อความนี้กลับเป็นเพียงแค่ข้อความสนับสนุนรัฐบาลที่ไม่เข้ามาก้าวร้าวหรือรัฐบาลที่มีอำนาจมากเกินไป จนส่งผลในเชิงแนวคิดที่ว่าสุดท้ายแล้วประชาชนก็จะ “ลืม” ว่าตนอยู่ภายใต้การปกครอง (Feldt, 2010: 327-328) ดังนั้นการตีความนี้จึงเป็นการตีความเพื่อทำให้เห็นว่าจริงๆ แล้วประชาชนแค่ลืมไปว่าผู้ปกครองมีอยู่จนมองไม่เห็นอำนาจเหล่านั้น เพราะการลืมนี้ไม่ได้ยืนยันว่าพวกเขาปฏิเสธผู้ปกครอง เพียงแค่เป็นการชี้ว่าพวกเขาไม่ได้สนใจการมีอยู่ของผู้ปกครองเพราะมันเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นเท่านั้นเอง Feldt ยังพิจารณาต่อไปว่า แนวคิดของเหลาจื๋อไม่ได้ละทิ้งความคิดแบบอัตตาธิปไตย (autocratic) แม้แต่น้อย เพียงแต่เขาพยายามเสนอว่าการใช้อำนาจของการปกครองของกษัตริย์ตามแนวทางของอัตตาธิปไตยจะต้องดำเนินไปอย่างชอบธรรมและการใช้อำนาจของกษัตริย์จะต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (Feldt, 2010) วิธีการศึกษาของ Feldt (2010) แสดงได้ดังตารางที่ 3 ซึ่งเป็นตัวอย่างของการอ้างเหตุผลในลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นการทำปรัชญาวิเคราะห์

ตารางที่ 3 แสดงตัวอย่างการดำเนินการวิจัยแบบวิเคราะห์หมโนทัศน์เทียบกับรูปแบบการอ้างเหตุผลในงานของ Alex Feldt (2010)

ขั้นตอนในการศึกษา	ข้ออ้าง/ข้อสรุป
1. วางแนวคิดทางการเมืองที่มีการประกอบกันขึ้นของคุณลักษณะสำคัญของอนาธิปไตยคือ การปฏิเสธรัฐ อำนาจ และผู้ปกครอง	ข้ออ้างหลัก
2. ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเต๋าและแสดงให้เห็นว่าปรัชญาเต๋าคือไม่ได้ปฏิเสธรัฐ อำนาจ และผู้ปกครองในทางตรงกันข้ามปรัชญาเต๋ากลับยอมรับสิ่งเหล่านี้	ข้ออ้างรอง
3. ทำการสรุปว่า ปรัชญาเต๋าคืออนาธิปไตยอันเนื่องมาจากการที่ปรัชญาเต๋ามีลักษณะดังที่อนาธิปไตยเป็น	ข้อสรุป

จากการทบทวนขอบเขตงานวิจัยที่ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทั้ง 12 เรื่องพบว่า งานวิจัยเหล่านี้วางอยู่บนฐานของการวิเคราะห์หมโนทัศน์ด้วยกรอบหมโนทัศน์ทางปรัชญาการเมืองด้วยกันทั้งสิ้น เป็นการวิเคราะห์เชิงตรรกะและการอ้างเหตุผลของนักวิชาการทางปรัชญาดูแลกันทั้งสิ้น ซึ่งทำให้เห็นว่านักวิชาการเหล่านี้มีกรอบแนวคิดทางปรัชญาเป็นพื้นฐานในการศึกษาที่ชัดเจน ดังที่จะชี้ให้เห็นในผลการวิจัยข้อต่อไป

4.2 ผลลัพธ์ของการศึกษาที่ผ่านมา

จากการทบทวนขอบเขตของงานวิจัยที่ผ่านมาทั้งสิ้น 12 เรื่องพบว่า มีการศึกษาที่พยายามชี้ให้เห็นว่าปรัชญาเต๋าเป็นอนาธิปไตยและที่บอกว่าปรัชญาเต๋ามีโซนนาธิปไตย ผลการศึกษาปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับอนาธิปไตยของปรัชญาเต๋ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา

ผลการศึกษา	จำนวน (บทความ)	ร้อยละ
ผลการศึกษาที่เชื่อว่าปรัชญาเต๋าเป็นอนาธิปไตยหรือมีแนวโน้มเป็นอนาธิปไตย	6	50
ผลการศึกษาที่เชื่อว่าปรัชญาเต๋าส่งผลกระทบต่อความได้ว่าเป็นอนาธิปไตย	6	50
รวม	12	100

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการศึกษาที่เชื่อว่าปรัชญาเต๋าเป็นอนาธิปไตยหรือมีแนวโน้มเป็นอนาธิปไตยมีเท่ากันกับผลการศึกษาที่เชื่อว่าปรัชญาเต๋าส่งผลกระทบต่อความได้ว่าเป็นอนาธิปไตยได้ การตีความว่าปรัชญาเต๋าเป็นอนาธิปไตยนั้น ก็เช่น งานศึกษาของ David L. Hall (1983) Roger T. Ames (1983) Peter Gue Zarrow (1990) John A. Rapp (1998) John James Clarke (2002) และ Matthieu B. Agostoni (2023) งานเหล่านี้ให้ภาพของคุณลักษณะทางปรัชญาของปรัชญาเต๋อย่างชัดเจนว่าเป็นอนาธิปไตยด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ มากไปกว่านั้นยังชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะของปรัชญาเต๋าที่เป็นอนาธิปไตยนั้น อาจจะบ่งถึงรายละเอียดเชิงลึกของการเป็นอนาธิปไตยได้ด้วย เช่น สหกรณ์นิยมแบบอนาธิปไตย (anarcho-syndicalist) การปฏิเสธระบบอำนาจที่กดขี่รวมถึงอำนาจชนชั้น และการเป็นส่วนรวมนิยมการเกษตร (agrarian collectivism) รวมไปถึงลักษณะของชุมชนนิยม หรือลักษณะอื่น ๆ อีกที่เป็นอนาธิปไตยและปรากฏชัดในปรัชญาเต๋า ส่วนการตีความที่ว่าปรัชญาเต๋าส่งผลกระทบต่อความได้ว่าเป็นอนาธิปไตยนั้น ปรากฏในงานของนักวิชาการทางปรัชญา เช่น Frederic L. Bender (1983) John P. Clark (1983) Alex Feldt (2010) Aleksandar Stamatov (2014) Sarah Flavel and Brad Hall (2020) และ Devin K. Joshi (2020) งานเหล่านี้มีลักษณะของการตีความว่าปรัชญาเต๋าส่งผลกระทบต่อความได้เป็นอนาธิปไตย เช่น การยอมรับอำนาจที่มีอยู่ การยอมรับผู้ปกครอง และรัฐ เป็นต้น แต่ยังไม่ได้พยายามทำให้เห็นถึงคุณลักษณะเหล่านี้อย่างชัดเจนว่าเราจะยืนยันและสรุปว่าปรัชญาเต๋าเป็นอย่างใดในคุณลักษณะเหล่านี้

ข้อสังเกตจากผลการวิจัยก็คือว่า

1) นักวิชาการทางด้านปรัชญาที่ศึกษาปรัชญาเต๋าระดับประเด็นปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยนี้เอง แม้จะใช้วิธีการทางปรัชญาวิเคราะห์ในการวิเคราะห์หมโนทัศน์ แต่ก็ทำให้ได้ผลการวิจัยที่ต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยจะขออภิปรายประเด็นนี้ในส่วนถัดไป

2) จากการศึกษาที่ไม่อาจจะสรุปได้ว่าปรัชญาเต๋ามีแนวโน้มเป็นไปในทิศทางใดระหว่างอนาธิปไตยหรือไม่เป็นอนาธิปไตยนั้น อาจมาจากการที่กรอบแนวคิดในการวิจัยในการศึกษาปรัชญาเต๋ายังไม่ได้วางรากฐานของการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้นในองค์ประกอบที่จะนำไปสู่การประกอบกันขึ้นเป็นอนาธิปไตย เช่น เสรีภาพในปรัชญาเต๋า ธรรมชาติของมนุษย์ในปรัชญาเต๋า การปฏิเสธอำนาจกดขี่ การปฏิเสธชนชั้น สิ่งเหล่านี้ยังไม่มีคำตอบชัดเจนในปรัชญาเต๋าว่าปรัชญาเต๋ามีทำอย่างไร เมื่อสิ่งที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้ไม่ชัดเจน จึงส่งผลให้การตีความเรื่องอนาธิปไตยไม่ชัดเจนตามไปด้วย

อภิปรายผล

งานศึกษาเกี่ยวกับอนาธิปไตย เป็นงานศึกษาเชิงทฤษฎีทางปรัชญาการเมืองและทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ ซึ่งนอกจากจะแสวงหาแนวทางของการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยแล้วนั้น ยังคงเป็นการตรวจสอบว่าลักษณะของอนาธิปไตยที่ควรจะเป็นจะต้องเป็นอย่างไรบ้าง หนึ่งในการศึกษาและถกเถียงกันคือการศึกษาลักษณะของอนาธิปไตยในปรัชญาการเมืองตะวันออก โดยเฉพาะในปรัชญาเต๋ามีนักวิชาการพยายามเสนอว่ามีลักษณะของปรัชญาการเมืองเป็นอนาธิปไตย ทำให้การศึกษาที่ผ่านมา นักวิชาการจำนวนหนึ่งมุ่งเน้นนำเสนอการศึกษาวิเคราะห์และตีความปรัชญาเต๋ามีลักษณะที่เป็น

อนาธิปไตยหรือไม่ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสนใจที่ย้อนกลับไปทบทวนขอบเขตงานวิจัยในช่วง 40 ปีที่ผ่านมาเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวนี้ จากการวิจัยผู้วิจัยเห็นควรว่าเรามีแนวทางการอภิปรายดังนี้

ประการแรก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า งานวิจัยที่พยายามค้นคว้าและตอบคำถามว่าปรัชญาเต๋าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่ นั้น แม้จะมีมากกว่า 4 ทศวรรษแล้วก็ตาม แต่การวิจัยเหล่านั้นยังมีจำนวนน้อยมาก สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาปรัชญาจีน โดยเฉพาะปรัชญาเต๋านั้น ยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร โดยเฉพาะประเด็นทางปรัชญาการเมืองว่าด้วยเรื่องอนาธิปไตย แม้ว่างานศึกษาประเด็นอื่นๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องของปรัชญาตะวันออกกับตะวันตกกลับเป็นสิ่งที่ปรากฏให้พบเห็นได้โดยทั่วไป เช่น การเกิดขึ้นของวารสารอย่าง *Philosophy East and West* ก็ตาม แต่ประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาเต๋ายังคงปรากฏให้เห็นน้อยอยู่ ในแง่หนึ่งนอกจากนักวิชาการทางปรัชญาผู้ศึกษาปรัชญาเต๋าล้วนแล้ว ก็คงไม่มีใครสนใจปรัชญาเต๋าท่าใดนัก นอกจากแง่มุมทางจิตวิญญาณ ทั้งนี้ก็เพราะว่าผู้คนส่วนใหญ่อาจจะสับสนกับปรัชญาเต๋ายุ่งน้อย ซึ่งนักวิชาการอย่าง Lee Dian Rainey (2014) ชี้ว่า หากคนทั่วไปอ่านปรัชญาเต๋าก็จะพบกับข้อความที่มีแต่ความขัดแย้งกันเต็มไปหมด เช่น ข้อความที่บอกว่าทุกอย่างเกิดขึ้นจากความว่างเปล่า หรือข้อความที่ว่าการปกครองจะต้องไม่ปกครอง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ในมุมมองของคนทั่วไปก็คือข้อความที่ดูไร้เหตุผล คลุมเครือ และขัดแย้งในตัวเอง และปฏิกิริยาต่อข้อความประเภทนี้แตกต่างกันไป เช่น บางคนคิดว่าโดยธรรมชาติแล้วพวกเขาต้องเป็นคนลึกลับ บางคนเห็นว่าเป็นเรื่องลึกลับ บางคนคิดว่าสิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าชาวจีนไม่มีความสามารถในด้านปรัชญา คนอื่นแย้งว่าตรรกะของปรัชญาเต๋าคือการยอมรับความขัดแย้งกันของข้อความ ซึ่งบ่อยครั้ง ข้อความประเภทนี้ที่ดูไร้เหตุผลมักถูกมองข้าม อ่านผิด ตีความเกินจริง หรือถูกปฏิเสธโดยยังไม่ได้เข้าใจมันอย่างแท้จริง ทำให้การศึกษาปรัชญาเต๋ากลายได้บริบทของโลกวิชาการทางปรัชญาในหัวข้อต่างๆ ไม่มีความก้าวหน้าเท่าที่ควร แต่สิ่งที่เราควรทำก็คือถอดรหัสของข้อความแล้วสร้างความเข้าใจต่อปรัชญาเต๋า (Rainey, 2014) แม้แต่ในวงการวิชาการทางปรัชญาเอง ความก้าวหน้าของงานวิจัยนี้ในแง่ของปริมาณของการศึกษาดูจะไม่ค่อยมีพัฒนาการหรือการเพิ่มจำนวนของการศึกษาเท่าที่ควร

ประการที่สอง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า หากพิจารณาในรายละเอียดแล้วนั้น จะเห็นว่านักวิชาการทางด้านปรัชญาส่วนใหญ่จะศึกษาประเด็นว่าปรัชญาเต๋าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่อย่างไร โดยใช้วิธีการศึกษาแบบปรัชญาวิเคราะห์ ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ ผลการวิจัยชี้ว่าปรัชญาเต๋านั้นเป็นทั้งอนาธิปไตยและไม่เป็นอนาธิปไตย การสรุปเช่นนี้ทำให้เราเห็นปัญหาว่ายังไม่สามารถตกลงได้ว่าปรัชญาเต๋าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่ การไม่สามารถตกลงกันเช่นนี้ได้ ผู้วิจัยมองว่าปัญหามาจากการที่วิธีการศึกษาปรัชญาเต๋ากับอนาธิปไตยให้ความสำคัญกับวิธีการทางปรัชญาวิเคราะห์ แต่ละเลยวิธีการทางปรัชญาแบบภาคพื้นทวีป โดยเฉพาะวิธีการทางปรากฏการณ์วิทยา ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาปรัชญาเต๋ากับอนาธิปไตยนั้น จะต้องเริ่มต้นจากการศึกษาด้วยวิธีวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยาอย่างละเอียดก่อน เพราะสิ่งนี้จะเป็พื้นฐานของการนำไปสู่การศึกษาแบบปรัชญาวิเคราะห์ในภายหลัง กล่าวคือ วิธีวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยานั้น เป็นวิธีวิทยาที่จะช่วยให้เรามองเห็นสิ่งนั้นๆ ปรากฏขึ้นด้วยตัวของมันเอง มิใช่มันปรากฏขึ้นภายใต้การสำรวจและใช้ตัวเรามองไปที่สิ่งนั้นๆ แล้วให้มันปรากฏขึ้นต่อเรา ปรากฏการณ์วิทยาจึงมุ่งเน้นความพยายามที่จะเข้าถึงความจริงของเรื่องต่างๆ หรือความจริงของสิ่งต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในความหมายที่กว้างที่สุด กล่าวคือ อะไรก็ตามที่มันปรากฏในลักษณะที่มันปรากฏขึ้นตามที่เป็น (Moran, 2002) เช่นเดียวกันกับการศึกษาปรัชญาเต๋าก็ผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยาเพื่อให้ปรัชญาเต๋าปรากฏตัวของมันเองออกมาต่อเราตามความจริงที่มันเป็นก่อน คือ ศึกษาว่าคุณลักษณะทางปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋าคืออะไร นำไปสู่อนาธิปไตยหรือไม่ การศึกษาคุณลักษณะทางปรัชญาการเมืองของปรัชญาเต๋าก็เป็นการทำความเข้าใจด้วยบริบทของปรัชญาเต๋ามาโดยปราศจากกรอบคิดอื่น ๆ ก่อน แล้วจึงนำมาทำการศึกษาแบบปรัชญาวิเคราะห์ด้วยการศึกษาความเป็นอนาธิปไตย จากนั้นจึงนำมาศึกษาแบบปรัชญาวิเคราะห์ การที่ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงข้อสรุปของงานวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีคำตอบชัดเจนนั้น อาจจะเป็นเพราะยังไม่ได้ศึกษาให้เห็นถึงความจริงและสิ่งที่ปรัชญาเต๋าต้องการเป็นหรือสิ่งที่ปรัชญาเต๋าคือเป็นนั่นเอง ซึ่งเมื่อทำการศึกษาตามขั้นตอนที่ว่านี้คือ เริ่มจากการใช้วิธีวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยาแล้วหันมาสู่ปรัชญาวิเคราะห์ จะช่วยให้การศึกษามีความชัดเจนจากจุดตั้งต้น คือ ชัดเจนด้วยคุณลักษณะของปรัชญาการเมืองแบบเต๋าก่อน จึงมาสู่การศึกษาเพื่อหาข้อสรุปแบบปรัชญาวิเคราะห์

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ ได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยโดยผู้วิจัยจะถือว่าองค์ความรู้ใหม่เป็นเพียงข้อสังเกตจากผู้วิจัยมากกว่าที่จะเป็นความรู้ใหม่ที่ชัดเจนที่สุด เพราะยังสามารถถกเถียงผลการวิจัยนี้ได้ จึงขอสรุปข้อสังเกตจากการวิจัยเอาไว้ดังนี้

1. ได้ทราบถึงการทำให้วิจัยที่ผ่านมาของนักวิชาการทางด้านปรัชญาเกี่ยวกับปรัชญาเท่ากับอนาธิปไตย ว่าที่ผ่านมา นักวิชาการทางด้านปรัชญาเหล่านี้มีความสนใจในประเด็นใดบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่มักจะพบว่านักวิชาการเหล่านี้ศึกษาปรัชญาเท่าด้วยการพยายามตีความว่าปรัชญาเท่าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่ โดยการหยิบยกเอาคุณลักษณะของปรัชญาเท่ามาเปรียบเทียบกับคุณลักษณะของอนาธิปไตย ซึ่งทำให้เห็นความพยายามในการตีความปรัชญาเท่าในทิศทางใหม่ภายใต้แนวทางของปรัชญาการเมืองทั่วไป โดยพยายามเจาะจงประเด็นสำคัญในทางปรัชญาการเมืองว่าด้วยเรื่องอนาธิปไตยเป็นหลัก

2. การทำงานวิจัยทางปรัชญาเกี่ยวกับปรัชญาเท่าที่ใช้แนวคิดทางปรัชญาตะวันตกมาเป็นกรอบในการศึกษานั้น สามารถดำเนินการศึกษาได้ แต่ก่อนจะดำเนินการศึกษานั้น ผู้วิจัยเห็นควรว่าเราจะต้องมีการศึกษาตัวปรัชญาเท่าก่อนด้วยวิธีวิทยาทางปรากฏการณ์วิทยา เพื่อที่จะให้เห็นว่าคุณลักษณะที่แท้จริงของปรัชญาเท่าคืออะไร ทั้งนี้ก็เพราะว่า จากการวิจัยที่ผ่านมา การใช้วิธีการของปรัชญาวิเคราะห์โดยที่ยังไม่ได้ศึกษาตัวปรัชญาจินนั้นตรงไปตรงมาอาจจะทำให้เราไม่เข้าใจปรัชญาจินหรือโดยเฉพาะปรัชญาเท่าอย่างแท้จริงด้วยตัวของมันเองก่อน งานวิจัยชิ้นนี้ของผู้วิจัยจึงเห็นควรอย่างยิ่งที่จะทำเสนอผลการวิจัยที่ได้ไปสู่เส้นทางของการศึกษาปรัชญาเท่าและปรัชญาจินอย่างเป็นกระบวนการ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ มุ่งเน้นศึกษาทบทวนขอบเขตของงานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองของปรัชญาเท่าว่าด้วยอนาธิปไตย ทั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งหมายที่จะได้มาซึ่งช่องว่างงานวิจัยรวมไปถึงโจทย์ในการวิจัยทางปรัชญาการเมืองเรื่องอนาธิปไตยในปรัชญาเท่าในอนาคตที่ควรจะดำเนินการต่อ ผลการวิจัยสรุปให้เห็นว่า งานวิจัยปรัชญาเท่าที่เกี่ยวกับอนาธิปไตยนั้นมีปัญหาที่พบเห็นคือ การที่นักวิชาการส่วนใหญ่ยังมองไม่เห็นว่ปรัชญาเท่าจะถูกนำมาใช้อย่างไร จึงไม่สามารถที่จะนำเอาความสนใจของตนเองเข้าไปเพื่อศึกษาปรัชญาเท่าอย่างไร ส่งผลให้วงการวิชาการทางด้านปรัชญาในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา มีงานศึกษาเกี่ยวกับอนาธิปไตยในปรัชญาเท่าเพียงเล็กน้อย แม้ว่าประเด็นเกี่ยวกับอนาธิปไตยในโลกปรัชญาการเมืองตะวันตกจะมีความนิยมศึกษากันอยู่ก็ตาม นอกจากนี้ผลการศึกษาที่ผ่านมายังชี้ให้เห็นว่า ข้อสรุปเกี่ยวกับอนาธิปไตยในปรัชญาเท่ายังมีความไม่ชัดเจน อนึ่งสิ่งนี้น่าจะเป็นผลมาจากวิธีการศึกษาที่ยังขาดความใส่ใจในการทำความเข้าใจปรัชญาเท่าด้วยวิธีวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งจะส่งผลให้เราเข้าใจตัวปรัชญาเท่าก่อนแล้วจึงนำไปสู่การศึกษาแบบปรัชญาวิเคราะห์ในภายหลังที่จะช่วยให้เราสามารถที่จะสรุปได้ชัดขึ้นว่าปรัชญาเท่าเป็นอนาธิปไตยหรือไม่ ในอนาคตควรมีการส่งเสริมการศึกษาปรัชญาจิน โดยเฉพาะปรัชญาเท่าให้มากกว่าที่จะด่วนสรุปลงไปทันทีว่าปรัชญาเท่าไม่มีประโยชน์ในทางตรงกันข้าม การพยายามส่งเสริมให้เกิดการศึกษาวิจัยปรัชญาเท่าอย่างถูกต้องและรอบด้าน จะช่วยส่งเสริมให้เข้าใจหลักการพื้นฐานเชิงแนวคิดที่จะนำไปสู่การปฏิบัติในเชิงสังคมและการเมืองได้ ทว่าทิศทางของการศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบันดูเหมือนจะไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควร และมีความน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการส่งเสริมการวิจัยจากหน่วยงานระดับองค์กร ไปจนถึงหน่วยงานระดับประเทศ ในการศึกษาวิจัยทางด้านปรัชญาตะวันออก โดยเฉพาะปรัชญาสังคมและการเมืองในปรัชญาจิน เพื่อที่จะเป็นส่วนสำคัญในการเติมเต็มให้ปริบททางวิชาการทางด้านปรัชญาสังคมและการเมืองขยายออกไปได้ รวมไปถึงการศึกษานำเอาปรัชญาจินมาประยุกต์ใช้กับทฤษฎีสังคมและการเมืองร่วมสมัยมากขึ้นกว่าเดิม และวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ ความสอดคล้องลงตัว และแนวทางไปสู่การพัฒนาจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติตามคุณลักษณะของปรัชญาจิน

1.2 ควรมีการเปิดการเรียนการสอนวิชาเลือกเสรีมากขึ้นในรายวิชาทางด้านปรัชญาและวัฒนธรรมตะวันออก โดยเฉพาะปรัชญาจีนที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของหลายประเทศในแถบเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความสำคัญของปรัชญาและวัฒนธรรมจีน และสามารถนำไปใช้ได้จริง และต่อยอดรวมถึงพัฒนางานทางวิชาการได้ในอนาคตด้วย

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยที่กว้างมากขึ้น เช่น การศึกษาปริทัศน์ขอบเขตงานวิจัยในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาของปรัชญาจีนสำนักอื่นๆ ในประเด็นสำคัญๆ โดยเฉพาะประเด็นทางด้านปรัชญาสังคมและการเมือง ที่จะช่วยให้เห็นถึงการนำเอาปรัชญาจีนมาใช้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เหลาจื๋อ. (2562). *วิถีแห่งเต๋า*. (พจนาน จันทรสันติ, ผู้แปล) กรุงเทพฯ: โอเพ่น โซไซตี้.
- Agustoni, M. B. (2023). The Laozi and Anarchism. *Dao*, 22(1), 1-28.
- Ames, R. T. (1983). Is Political Taoism Anarchism?. *Journal of Chinese Philosophy*, 10(1), 27-47.
- Arksey, H., & O'Malley, L. (2005). Scoping studies: towards a methodological framework. *International journal of social research methodology*, 8(1), 19-32.
- Bates, D. (2017). Anarchism. In W. Paul (Eds.). *Political Ideologies* (pp. 128-159). Oxford: Oxford University Press.
- Bender, F. (1983). Taoism and Western anarchism. *Journal of Chinese Philosophy*, 10(1), 5-26.
- Chi-Chao, L. (1930). *History of Chinese political thought during the early Tsin period*. London: Kegan Paul, Trench Trubner & Co., Ltd.
- Clark, J. P. (1978). What is anarchism. In R. J. Pennock & J. W. Chapman (Eds.), *Anarchism: Nomos XIX*. New York: New York University Press.
- _____. (1983). On Taoism and Politics. *Journal of Chinese Philosophy*, 10(1), 65-87.
- Clarke, J. J. (2002). *The Tao of the West: Western Transformations of Taoist Thought*. London: Routledge.
- Flavel, S., & Hall, B. (2020). State Maternalism: Rethinking Anarchist Readings of the Daodejing. *Dao*, 19, 353-369.
- Graham, A. (1989). *Disputers of the Tao: Philosophical argument in ancient China*. La Salle, IL: Open Court.
- Hall, D. L. (1983). The Metaphysics of Anarchism. *Journal of Chinese Philosophy*, 10(1), 49-63.
- Hsu, Cho-Yun. (1965). *Ancient China in Transition: An Analysis of Social Mobility 722-222 B.C.* Stanford: Stanford University Press.
- Joshi, D. K. (2020). The other China model: Daoism, pluralism, and political liberalism. *Polity*, 52(4), 551-583.
- Lai, K. (2008). *An Introduction to Chinese Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Liu, J. (2006). *An Introduction to Chinese Philosophy: From Ancient Philosophy to Chinese Buddhism*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Moran, D. (2002). *Introduction to phenomenology*. London: Routledge.
- Peters, M. D., Godfrey, C. M., Khalil, H., McInerney, P., Parker, D., & Soares, C. B. (2015). Guidance for conducting systematic scoping reviews. *JBIM Evidence Implementation*, 13(3), 141-146.

- Rainey, L. D. (2014). *Decoding Dao: Reading the dao de jing (tao te ching) and the zhuangzi (chuang tzu)*. Oxford: John Wiley & Sons.
- Rapp, J. A. (1998). Daoism and anarchism reconsidered. *Anarchist Studies*, 6(2), 123-151.
- Stamatov, A. (2014). The Laozi and Anarchism. *Asian Philosophy*, 24(3), 260-278.
- Zarrow, P. G. (1990). *Anarchism and Chinese Political Culture*. New York: Columbia University Press.
- Zhongjiang, W. (1998). Daoist Philosophy: Modern Interpretations: Based on Yan Fu, Zhang Taiyan, Liang Qichao, Wang Guowei, and Hu Shi. *Contemporary Chinese Thought*, 30(1), 7-34.